# Asiantuntijakutsu Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaostoon 5.11.2019; HE 29/2019 vp, HE eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020; Veteraanipalveluiden toimivuus ja rahoituksen riittävyys

Tiivistelmä Valtiokonttorin lausunnosta (VK/1138/00.02.03/2019) momentin 33.50.58 osalta

4.11.2019

Valtiokonttori
Statskontoret
State Treasury

# 33.50.58. Rintamaveteraanien kotiin vietävät palvelut (arviomääräraha)

**Valtiokonttori esittää, että momentin määräraha olisi yhteensä 179 600 000 euroa eli määrärahaesityksen 69 600 000 euroa lisättynä Valtiokonttorin sosiaali- ja terveysministeriölle tekemän täydentävän talousarvioehdotuksen mukaisella 110 000 000 eurolla.**

## Valtiokonttorin ja kunnan asiakkuus

- Sotainvalidit ovat muuten suoraan Valtiokonttorin asiakkaita, mutta Valtiokonttori korvaa kunnille sotainvalidien kotiin vietävistä palveluista aiheutuvat kustannukset.
- Rintamaveteraanit ovat kuntien asiakkaita. Valtiokonttori korvaa kunnille veteraanien kotiin vietävistä palveluista aiheutuvat kustannukset.
- Kunnalliset avopalvelut, kotiin vietävät palvelut ja kotona asumista tukevat palvelut tarkoittavat samaa.

## Sotainvalidien ja rintamaveteraanien kotiin vietävät palvelut

- Sotainvalidien kotiin vietävistä palveluista on säädetty sotilasvammalaissa (404/1948).
- Rintamaveteraanien kotiin vietävät palvelut tulivat lakisääteisiksi 1.11.2019. Niistä on säädetty laissa rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain muuttamisesta (54/2019).
- Lakimuutoksella mahdollistettiin rintamaveteraaneille saman sisältöiset kotona asumista tukevat palvelut, jotka sotainvalideilla jo oli.

## Eduskunta edellytti määrärahojen saattamista palvelutarvetta vastaavalle tasolle

- Eduskunta edellytti vuonna 2016, että seuraavassa julkisen talouden suunnitelmassa ja vuoden 2017 talousarvioesityksessä veteraanipalveluihin tarvittavat määrärahat saatetaan pysyvästi palvelutarvetta vastaavalle tasolle.

## Vuonna 2019 tarvittava määräraha

- Tammi–lokakuun ajalle on maksettu kunnille ennakoina 42,2 miljoonaa euroa. Kuntien ilmoittama lisätarve on 14,8 miljoonaa euroa.
- Marras–joulukuulle oli talousarviossa varattu 19,5 miljoonaa euroa. Kuntien ilmoittama tarve on noin 34,5 miljoonaa eli lähes 80 prosenttia varattua summaa suurempi.
- Koko vuoden tarve on 91,5 miljoonaa euroa.
- Vuositasolla laskettuna tarve veteraania kohti ennen lakimuutosta on noin 7 930 euroa ja lakimuutoksen jälkeen noin 27 760 euroa vuodessa. Laskennallisen vuositarpeen kasvu on runsaat 250 %. Toteutunut tarve tiedetään vasta vuonna 2020 kuntien selvitysten jälkeen.
- Vaikka kunnalla olisi jäljellä alkuvuoden määrärahaa, sitä ei voi käyttää loppuvuonna, koska alkuvuoden ja loppuvuoden käyttämättömien määrärahojen on palauduttava eri momenteille.

# Vuonna 2020 tarvittava määräraha

- Veteraanien kotiin vietäviin palveluihin on momentille 33.50.58 varattu 69,6 miljoonaa euroa ja momentille 33.50.56  22 miljoonaa euroa eli yhteensä 91,6 miljoonaa euroa.
- Kuntien loppuvuodelle 2019 antama määrärahatarvearvio ylittää varatun määrärahan noin 43 prosentilla, joten tämän perusteella vuodelle 2020 varattu määrärahakaan tule riittämään.
- Valtiokonttori on tehnyt sosiaali- ja terveysministeriölle täydentävän talousarvioehdotuksen suuruudeltaan 110 miljoonaa euroa. Ehdotuksen mahdollisen hyväksymisen jälkeen palveluihin olisi varattuna 179,6 miljoonaa euroa.
- Kunnat tekevät arvion vuoden 2020 kustannuksista Valtiokonttorille vasta joulukuussa. On mahdollista, että ehdotettu lisäystarve osoittautuu liian suureksi tai liian pieneksi.
- Jos kunnan vuoden alussa antama arvio määrärahan määrästä osoittautuu riittämättömäksi, voi Valtiokonttori maksaa täydentävän erän loppuvuodesta.

## Määrärahan toteutunut käyttö selviää seuraavana vuonna

- Kunnat tekevät vuoden 2020 määrärahan käytöstä selvityksen Valtiokonttorille alkuvuonna 2021. Vasta tuolloin selviävät vuoden 2020 toteutuneet kustannukset.
- Vuoden 2021 määrärahan ennakko joudutaan maksamaan ennen tietoa vuoden 2020 toteutuneista kustannuksista.

## Alkuperäinen laskelma lakimuutoksen kustannuksista

- Valtiokonttori teki vuoden 2018 alussa laskelmia lakimuutoksen mahdollisista kustannuksista. Laskelmien pohjana käytettiin vuoden 2016 käytettävissä ollutta tietoa siitä, paljonko sotainvalidien vastaavat palvelut ovat maksaneet.
- Laskelman perusteella arvio marras–joulukuun 2019 kustannuksista oli 19,5 miljoonaa euroa, jos yhtä suuri osa rintamaveteraaneista käyttäisi palveluita kuin sotainvalideista niitä käyttää.

# Kuntien arvio marras–joulukuun 2019 kustannuksista

- Valtiokonttorin vuoden 2016 sotainvalidien palvelujen toteutuneiden kustannusten perusteella tehdyn arvion mukaan vastaavien palvelujen kustannukset rintamaveteraania kohti olisivat noin 12 370 euroa vuodessa.
- Pienin kuntien esittämä arvio veteraania kohti oli vuositasolle laskettuna 960 euroa ja suurin 71 100 euroa. Keskiarvo kuntien ilmoittamista laskennallisista vuosikustannuksista on noin 22 120 euroa eli lähes 80 prosenttia Valtiokonttorin arviota suurempi.
- Kallein arvio on veteraania kohti 475 prosenttia vuodessa Valtiokonttorin laskelmaa  korkeampi ja halvin yli 92 prosenttia alempi. Korkein arvio on yli 74-kertainen alimpaan arvioon verrattuna. Tällaisten erojen vaikutusta kustannuksiin ei ole kohtuudella mahdollista laskelmissa ennustaa.
- Kunnat saivat 2017–2018 hakemansa määrän lisämäärärahaa. Vuonna 2017 suurin veteraania kohti käytetty summa oli noin 10 500 euroa ja pienin alle 70 euroa. Vuonna 2018 suurin käytetty summa oli 17 850 euroa ja pienin 160 euroa.

- Näiden tietojen valossa Valtiokonttorin alkuperäinen laskelma 12 370 euroa vuodessa rintamaveteraania kohti, ei vaikuta selvästi alimitoitetulta ja virheelliseltä.
- Kuntien veteraania kohti käyttämissä määrärahoissa on ollut suuria kuntakohtaisia eroja. Sekä veteraanijärjestöt että Valtiokonttori ovat lisänneet tiedottamista ja koulutusta kuntien velvollisuudesta palvelujen järjestämisessä.
- Valtiokonttorin käsityksen mukaan kuntien aiemmin järjestämien palvelujen kustannusten siirtyminen valtion vastattavaksi vaikuttaa kuntien määrärahatarpeeseen alentavasti toisaalla.

# Mahdollisia syitä Valtiokonttorin ja kuntien kustannusarvioiden erolle

- Valtiokonttori ei arvioinut sitä, kuinka suuren kustannusarvion kunnat mahdollisesti tulevat antamaan, vaan sitä, mitä toteutuneet kustannukset mahdollisesti tulevat olemaan. Laskelmat sisälsivät paljon epävarmuustekijöitä, jotka laskelmissa tuotiin esille.
- Kunnilla on ollut suuria haasteita kustannusten arvioinnissa. Arvioita nostavasti on todennäköisesti vaikuttanut se, että määrärahan tulee riittää koko loppuvuoden ajaksi. Vuodesta 2020 lähtien kuntien on mahdollista saada täydentävä erä loppuvuodesta.
- Osa kunnista palautti vuosina 2017–2018 koko hakemansa lisämäärärahan ja sen lisäksi alkuperäistä määrärahaa.
- Kunnissa, joissa on sotainvalideja, Valtiokonttori oletti kuntien käyttävän arvioinnin apuna sotainvalidien vastaavien palvelujen toteutuneita kustannuksia.
- Kunnissa, joissa on vähän veteraaneja, ei poistumaa voi arvioida samalla tavalla kuin koko maan tasolla.

- Määrärahatarvetta on todennäköisesti nostanut tehostetun palveluasumisen huomattava lisääntyminen. Sotainvalideilla on mahdollisuus päästä Valtiokonttorin korvaamaan laitoshoitoon.
- On mahdollista, että kuntien arvioissa on varmuuden vuoksi laskettu kaikille kaikki palvelut, vaikka palvelujen tulee perustua palvelutarpeen arviointiin.
- Vastoin ohjetta monet kunnat ovat jakaneet määrärahan tasan veteraanien kesken. Tämä on saattanut johtaa käsitykseen, että jos asiakas ei tarvitse määrärahalla maksettavaksi kuuluvia palveluja, hänelle voidaan muita palveluja. On myös saattanut syntyä käsitys, että jokaisella asiakkaalla on oikeus maksimimäärään määrärahaa. Lakimuutoksen jälkeen on ehdottoman tärkeää, että arviointi lähtee palvelutarpeesta, eikä käytettävissä olevasta määrärahasta.
- Sotainvalidien vastaavissa palveluissa ei kunnille lain mukaan korvata kaikissa tapauksissa todellisia kustannuksia, vaan enintään kaksinkertainen asiakasmaksu, Lisäksi sotainvalideille on voitu tehdä päätöksiä vammaispalvelulain nojalla, jolloin kustannukset eivät ole olleet mukana Valtiokonttorin laskelmassa.

- Palveluntuottajat korottavat hintoja. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on saanut ilmoituksen korotuksesta, jonka jälkeen palvelun hinta olisi 64 800 vuodessa. Hinta on huomattava sotainvalidien vastaavien palvelujen perusteella laskettuun kustannukseen 12 370 euroa vuodessa nähden. Valtiokonttori ei pysty vaikuttamaan kunnan ja sen palveluntuottajien välisiin hintoihin.
- Runsaalla mediahuomiolla voi olla ollut vaikutusta kuntien arvioihin.

**Valtiokonttori ohjeistaa ja neuvoo**

- Valtiokonttorilla ei ole perusteita kiistää kuntien arvioita.
- Rintamaveteraanien kotiin vietävien palvelujen hoitaminen kokonaistaloudellisesti järkevästi on kuntien tehtävä. Valtiokonttorin keinot ohjaamisessa ovat ohjeet ja neuvonta. Jos tehokkaampia keinoja tarvitaan, tulee toimenpiteiden tulla toimivaltaisilta tahoilta.